NEÚPLNÉ RODINY AKO JEDEN Z INDIKÁTOROV CHUDOBY NA PRÍKLADE NITRIANSKEHO KRAJA

Ján Veselovský, Lucia Šolcová

Abstract

The financial situation of single-parent families with dependent children is mostly very disappointing. From the perspective of many women and children suffer the greatest material absence, respectively deprivation in many aspects of poverty including. Family calculation single mothers with children is based on one financial income either from employment or from limited parental respectively social benefits. The aim of paper is to highlight the single-parent families as one of poverty indicator.

Keywords: parent families, poverty, indicator, district, region, financial situation

Úvod

Finančná situácia neúplných rodín so závislými deťmi je v prevažnej miere veľmi neuspokojivá. Z toho pohľadu mnoho žien a detí trpí najväčším materiálnym nedostatkom, resp. depriváciou v mnohých aspektoch chudoby nevynímajúc. Rodinný rozpočet osamelých matiek s deťmi je založený na jednom finančnom príjme buď z pracovnej činnosti, alebo z obmedzených rodičovských resp. sociálnych dávok. Počet zdrojov v neúplných rodinách sa zmenší z dvoch príjmov na jeden, aj keď treba podotknúť, že sa zároveň znížil počet osôb, medzi ktoré sa zdroj rozdeľuje. Charakteristické zloženie neúplnej rodiny (z matky a jej detí) prenáša všetku starostlivosť o deti na ženu, čím sa znižuje jej možnosť lepšieho uplatnenia na trhu práce a častokrát pracuje za nižšiu mzdu, resp. na čiastočný úväzok (Michálek, 2005).

Neúplné rodiny prevažne vznikajú rozvodom manželského páru. Po rozvode sa dieťa stane členom neúplnej rodiny, ktorá môže byť v súčasných sociálno – ekonomických podmienkach zdrojom frustrácií pre všetkých jej členov. Môžeme myslieť napr. na nedostatok finančných prostriedkov na živobytie, nezamestnanosť, osobné problémy rodiča plynúce z neschopnosti samostatne zabezpečovať starostlivosť o deti, nového partnera, prípadne jeho detí ako súčasť novej úplnej rodiny, nezvládanie výchovy jedným rodičom a pod. (Ondrejko, Majerčíková, 2006).

V rámci neúplných rodín treba brať do úvahy aj novodobý demografický trend v ktorom matky nežijú v spoločnej domácnosti s manželom alebo partnerom.

Neúplné rodiny – indikátor chudoby

K chudobou ohrozeným skupinám nesporne patria aj neúplné rodiny s deťmi. Chudoba najviac ohrozuje neúplné rodiny, ktoré vznikajú ako dôsledok rozvodov, alebo sú to slobodní rodičia s nízkymi príjmami. V Nitrianskom kraji sme sledovali podiel neúplných domácností so závislými deťmi (%). Konkrétne môžeme uvedený indikátor definovať ako podiel nezávislých rodinných domácností so závislými deťmi na počte všetkých domácností (%). Hodnota Nitrianskeho kraja (5,96%) je oproti priemeru Slovenska (6,7%) v tomto ukazovateli nižšia o 0,74%, čo je značne pozitívne. V Nitrianskom kraji je 17 487 neúplných domácností so závislými deťmi.

Vo vnútornej štruktúre kraja môžeme poukázať na fakt, že len 2 okresy - Nitra (4307 neúplných domácností z celkového počtu 63 142 domácností v okrese t.j. 6,82%) a Komárno (6,81%) presahujú hodnotu priemeru Slovenska o 0,1% (tabuľka č. 1).

Tab. č. 1 Neúplné rodiny v Nitrianskom kraji (2001)

Table 1: Incomplete families in Nitra region (2001)

Okres/kraj	neúplné rodinné domácnosti so závislými deťmi		domácnosti		% neúplných domácností z celkového počtu domácností
	počet	priemerná hodnota neúplných domácností v obci	počet	priemerná hodnota domácností v obci	
NR	4307	74,26	63142	1088,66	6,82
ZM	900	28,13	19195	599,84	4,69
TO	1619	29,98	252	535,98	5,59
SA	1239	95,31	20704	1592,62	5,98
NZ	3414	55,06	59676	962,52	5,72
KN	3013	73,49	44221	1078,56	6,81
LV	2995	33,65	49171	552,48	6,09
NR Kraj	17487	55,70	256361	915,81	5,96

Zdroj: SODB, 2001

Najnižšie a zároveň najpozitívnejšie hodnoty dosiahol okres Zlaté Moravce (4,69%) a Topoľčany (5,59%). Zlaté Moravce sa svojou hodnotou dostali pod priemernú úroveň Slovenska o 2,01%. Priemernú úroveň neúplných domácností so

závislými deťmi Nitrianskeho kraja vykazuje okres Šaľa (5,98%), zaraďujúci sa do stredového (tretieho) pentilu štatistického súboru (mapa č. 1). Z mapy č. 1 vyplýva, že najvyššie hodnoty neúplných domácností so závislými deťmi sú v južnej (okres Komárno), západnej (okres Nitra) a centrálnej (Nitra - krajské mesto a jeho zázemie) časti kraja. Fragmentovite môžeme nájsť obce s vysokou hodnotou zastúpenia neúplných domácností so závislými deťmi aj v okrese Topoľčany - mesto Topoľčany (7,76%), Rajčany (7,8%) a v okrese Zlaté Moravce - mesto Zlaté Moravce (6,42%), Nemčiňany (6,63%). Ide poväčšinou o mestá kde je zvýšená rozvodovosť. Najnižšie úrovne neúplných domácností so závislými deťmi v priestore Nitrianskeho kraja má sever kraja - okres Topoľčany napr. Lužany (0,0% - ani jedna neúplná domácnosť so závislými deťmi) a severovýchod - okres Zlaté Moravce napr. Slepčany (1,98%) (tabuľka č. 2). Fragmentovite môžeme nájsť pozitívne hodnoty (celkovo v negatívnom území) aj v okrese Levice (Jesenské, Vyšné nad Hronom), okrese Nitra (Host'ová, Veľká Dolina - obe obce sú bez neúplných domácností so závislými deťmi) a okrese Nové Zámky napr. Vlkaš (0,71%), Radava (1,55%). Najvyššie hodnoty v Nitrianskom kraji vykazujú mestá ako Komárno (9,24%), Nové Zámky (8,68%), Levice (8,54%), Nitra (8,52%) a bodovo roztrúsené obce rôznej veľkosti v rôznych častiach kraja - napr. v okrese Levice sú to Dolné Semerovce (10,39% - najvyššia hodnota v kraji), (okres Komárno - Mudroňovo 10,0%), (okres Nitra - Štefanovičová 9,4%).

Z aspektu pentilového rozloženia obcí pripadá na prvý (do 2,0%) interval (najnižšia hodnota neúplných domácností so závislými deťmi) 8,0% obcí záujmového územia, čo predstavuje 28 obcí kraja (tabuľka č. 3). Pentil má najvyššie zastúpenie v okresoch Levice (9 obcí), Topoľčany (7) a Nitra (5). Ani jednu obec v tomto intervale nemá zastúpenú okres Šaľa, nízky počet má okres Zlaté Moravce - jednu obec Slepčany (1,98%) a okres Komárno - dve obce Vrt (1,57%) a Bodzianske Lúky (1,82%). Tento interval tvoria len vidiecke obce. Z hľadiska veľkostných kategórií obcí v tomto pentile sú zastúpené najmä malé (16 obcí - 57,1%) a stredne veľké obce (7 obcí), ktoré sú charakteristické väčším konzervativizmom, nižšou rozvodovosťou a tým úzko spojenou aj nízkou početnosťou neúplných rodín. Je zrejmé, že pozitívne hodnoty neúplných domácností sa viažu najmä na malé obce vidieckeho typu.

Tab. č. 3 Pentilové zastúpenie neúplných rodín v okresoch NR kraja

Table 3: Pentils representation of single-parent families in the districts of the region NR

Okres/kraj	Pentil				
	I.	II.	III.	IV.	V.
NR	5	23	24	7	2
ZM	1	20	8	4	0
TO	7	19	21	7	0
SA	0	4	8	1	0
NZ	4	32	20	3	3
KN	2	6	24	5	4
LV	9	33	28	14	5
NR Kraj	28	136	134	41	14

Zdroj: Veselovský, 2009 – vlastné výpočty

V druhom pentile (2,1 - 4,0% neúplných domácností) je viac ako 1/3 obcí (136), v treťom - stredovom (134 obcí čo je 37,8% obcí kraja). V uvedených intervaloch sú najvýznamnejšie zastúpené obce okresu Zlaté Moravce, čo celkovo posúva uvedený okres v porovnaní s inými okresmi kraja do najlepšej úrovne (4,69%).

Menej priaznivé hodnoty neúplných domácností so závislými deťmi prezentujú obce nachádzajúce sa v štvrtom (predposlednom) pentile, ktorého zastúpenie je 1/10 (41 obcí). Najvýraznejšie je tu zastúpený okres Levice s 14 obcami (1/3), napr. Kalná nad Hronom (7,79%), Pukanec (6,54%), Nový Tekov (6,73%), Šahy (7,19%).

Významné postavenie v intervale má okres Nitra (7 obcí), napr. Zbehy (6,79%), Mojmírovce (6,65%), Golianovo (7,47%). Sú to poväčšinou väčšie obce nad 2000 obyvateľov, lokalizované v zázemí väčších miest. Najmenšie zastúpenie v intervale majú okresy Šaľa - jedno sídlo (mesto Šaľa 8,05%) a okres Zlaté Moravce (3 obce), napr. mesto Zlaté Moravce (7,62%), Čaradice (7,62%). Celkovo je v pentile až 5 obcí nad 2000 obyvateľov a 4 mestá. Ide často o väčšie obce, prípadne mestá, ktorých síce nie je viac v intervale ako malých obcí, no z hľadiska ich malého počtu 15 v kraji, je ich sústredenie významné.

Mapa č. 1: Intenzita zastúpenia neúplných rodín v obciach Nitrianskeho kraja

Map 1: Intensity of single-parent families in the municipalities of the Nitra region

**Podiel neúplných rodinných domácností so závislými deťmi
z celkového počtu domácností (%):**

Priemer NR kraja: 5,96

© Veselovský J., Šolcová L. by Arcview 3.2

Interesantný (z pohľadu chudoby) je piaty pentil s 14 obcami kraja (4,0%). Najpočetnejšie sú zastúpené okresy Levice (mestá Tlmače 8,47% a Levice 8,54%), Komárno (mesto Komárno 9,24%, Modrany 8,29%) a Nové Zámky (mesto Nové Zámky 8,68%, Štúrovo 8,16%). Žiadne obce nie sú v intervale zastúpené okresmi Šaľa, Topoľčany a Zlaté Moravce. Okres Nitra je reprezentovaný napr. krajským mesto Nitra (8,52%) - najväčším mestom v kraji. Z uvedených výsledkov je zrejmé, že najvyššie hodnoty neúplných domácností so závislými deťmi sa viažu na väčšie obce (často mestského typu) nad 1000 obyvateľov, prípadne obce susediace s mestami alebo atraktívne pre sťahovanie obyvateľstva z miest (Veselovský, 2009).

Zvýšený podiel takýchto domácností môžeme sledovať v mestských a zväčša ekonomicky silnejších regiónoch. To na jednej strane môže byť pre postihnuté domácnosti výhoda, napr. lepší výber, výhodnejšie zamestnanie, lepšie platené zamestnanie a pod., na druhej strane môže spôsobovať mestskú chudobu so všetkými negatívami, ktoré ju môžu sprevádzať (Michálek, 2005).

Záver

Zlá ekonomická situácia neúplných rodín je často príčinou ich úpadku až k hranici chudoby. Jeden finančný príjem neraz nezabezpečí dostatočný príjem pre kvalitný život. Neúplné rodiny vznikajú rozvodom manželského páru alebo úmrtím partnera.

Hodnota Nitrianskeho kraja (5,96%) je oproti priemeru Slovenska (6,7%) v tomto ukazovateli nižšia o 0,74%, čo je značne pozitívne. V Nitrianskom kraji je 17 487 neúplných domácností so závislými deťmi. Vo vnútornej štruktúre kraja môžeme poukázať na fakt, že len 2 okresy - Nitra (4307 neúplných domácností z 63 142 domácností v okrese t.j. 6,82%) a Komárno (6,81%) presahujú hodnotu priemeru Slovenska o 0,1%. Najnižšie a zároveň najpozitívnejšie hodnoty dosiahol okres Zlaté Moravce (4,69%) a Topoľčany (5,59%). Zlaté Moravce sa svojou hodnotou sa dostali pod priemernú úroveň Slovenska o 2,01%. Priemernú úroveň neúplných domácností so závislými deťmi Nitrianskeho kraja vykazuje okres Šaľa (5,98%).

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu UGA 2011 VII/53/2011 „Špecifiká chudoby v obciach Nitrianskeho kraja“.

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA 1/0893/11 „Transformácia Nitrianskeho kraja v meniacich sa spoločensko-ekonomických podmienkach a perspektívy jeho regionálneho rozvoja“

Literatúra

Michálek, A. 2005. Koncentrácia a atribúty chudoby v Slovenskej republike na lokálnej ; úrovni. In: Geografický časopis, roč. 57, 2005, č. 1, s. 3-22. ISSN 0016-7192

Ondrejko, P., Majerčíková, J. 2006. Zmeny v spoločnosti a zmeny v rodine – kontinuita a zmena. Príspevok k diskusii o charaktere rodiny na Slovensku. In Sociológia, roč. 38, 2006, č. 1, ISSN 0049 – 1225

Veselovský, J. 2009. Chudoba ako negatívny sociálny indikátor TUR na príklade Nitrianskeho kraja, Dizertačná práca, Nitra: FPV UKF, 2009, 176 s.

PARENT FAMILIES AS ONE OF THE POVERTY INDICATOR FOR EXAMPLE NITRA REGION

Summary

Bad economic situation of single-parent families is often the cause of their decline to the border of poverty. One financial benefit often does not provide sufficient income for a quality life. Parent families resulting from divorce or death of the couple's.

The value of Nitra (5,96 %) is compared with the average of Slovakia (6,7 %) in this indicator is lower by 0,74 %, which is significantly positive. The Nitra region is 17 487 single-parent households with dependent children. The inner structure of the region can point to the fact that only two districts - Nitra (4,307 single-parent households from 63 142 households in the district ie 6,82 %) and Komárno (6,81 %) exceeds the average by 0,1 % in Slovakia. The lowest, while the most positive values reached in district Zlaté Moravce (4,69 %) and Topoľčany (5,59 %). Zlaté Moravce by its value came under the average level of 2,01 % in Slovakia. Average single-parent households with dependent children in Nitra region shows Šala district (5,98 %).

RNDr. PaedDr. Ján Veselovský, PhD., RNDr. Lucia Šolcová, PhD.

Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF

Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra

e-mail: jveselovsky@ukf.sk, lsolcova@ukf.sk

Tab. č. 2: Neúplné rodiny (2001)

Table 2: Incomplete families (2001)

Obce	neúplné rodiny (%)	Obce	neúplné rodiny (%)	Obce	neúplné rodiny (%)
Alekšince	3,76	Kalná nad Hronom	7,79	Prašice	5,85
Andovce	3,89	Kamanová	3,86	Práznovce	3,89
Ardanovce	7,29	Kamenica nad Hronom	3,85	Preseľany	3,13
Báb	5,00	Kameničná	4,29	Pribeta	4,83
Babindol	6,34	Kamenín	5,49	Pukanec	6,54
Bádice	3,35	Kamenný Most	2,49	Radava	1,55
Bajč	6,79	Kapince	4,17	Radošina	3,90
Bajka	9,16	Keť	2,11	Radvaň nad Dunajom	5,15
Bajtava	6,71	Klasov	3,04	Rajčany	7,80
Bánov	4,36	Klížska Nemá	3,49	Rastislavice	3,27
Bardoňovo	4,26	Kmeťovo	2,75	Rišňovce	4,45
Bátorove Kosihy	4,71	Kolárovo	6,04	Rúbaň	4,22
Bátovce	4,62	Kolíňany	4,02	Rumanová	4,20
Belá	5,11	Kolta	3,39	Rybník	2,05
Beladice	2,98	Komárno	9,24	Salka	5,59
Belince	3,88	Komjatice	1,14	Santovka	3,31
Beša	6,43	Komoča	4,56	Sazdice	3,48
Bešeňov	3,12	Koniarovce	2,48	Selice	3,01
Bielovce	4,38	Kostoľany pod Trib.	2,21	Semerovo	3,17
Bíňa	3,88	Kovarce	4,05	Sikenica	2,31
Biskupová	1,85	Kozárovce	3,96	Sikenička	2,91
Blesovce	3,40	Kráľová nad Váhom	3,31	Skýcov	2,51
Bodza	5,56	Kravany nad Dunajom	5,57	Slatina	7,46
Bodzianske Lúky	1,82	Krnča	2,82	Sľažany	4,26
Bohunice	3,70	Krškany	3,96	Slepčany	1,98

Bojná	5,44	Krtovce	1,49	Sokolce	5,04
Bory	7,69	Krušovce	4,66	Solčany	3,49
Branč	3,79	Kubáňovo	2,78	Solčianky	1,06
Branovo	2,12	Kukučínov	2,48	Starý Hrádok	1,56
Brestovec	5,10	Kuraľany	1,92	Starý Tekov	2,13
Brhlavce	3,03	Kuzmice	4,63	Strekov	4,13
Bruty	2,48	Ladice	3,95	Súlovce	1,64
Búč	3,38	Lehota	4,59	Svätoplukovo	5,42
Cabaj - Čápor	4,82	Leľa	3,14	Svätý Peter	5,91
Čab	3,27	Levice	8,54	Svodín	4,17
Čajkov	1,34	Lipová	3,60	Svrstice	6,35
Čaka	4,71	Lipové	7,06	Šahy	7,19
Čakajovce	5,91	Lipovník	0,79	Šaľa	8,05
Čalovec	5,86	Lok	6,35	Šalgovce	6,44
Čaradice	7,62	Lontov	3,51	Šalov	8,00
Čata	4,48	Lovce	4,40	Šarkan	4,91
Čechy	6,15	Ľubá	2,44	Šarovce	6,02
Čechynce	5,38	Ľúčnica nad Žitavou	1,92	Šrobárová	4,95
Čeľadice	4,63	Ludanice	4,06	Štefanovičová	9,40
Čeľadince	5,11	Ľudovítová	1,74	Štúrovo	8,16
Čermany	4,91	Lukáčovce	2,39	Šurany	6,08
Černík	5,01	Lula	3,30	Šurianky	2,69
Červený Hrádok	5,29	Lužany	0,00	Tajná	3,57
Číčov	5,84	Lužianky	5,92	Tehla	4,61
Čierne Kľačany	5,14	Machulince	3,35	Tekovské Lužany	4,86
Čifáre	3,20	Malá nad Hronom	6,25	Tekovské Nemce	4,09
Dedina Mládeže	6,52	Málaš	2,57	Tekovský Hrádok	2,84
Dedinka	3,03	Malé Chyndice	3,03	Telince	6,60
Demandice	4,36	Malé Kosihy	5,76	Tesáre	4,81
Devičany	3,18	Malé Kozmálovce	3,81	Tesárske Mlyňany	2,88
Diakovce	5,36	Malé Ludince	4,55	Tešedíkovo	2,69
Dlhá nad	4,53	Malé Ripňany	7,57	Tlmače	8,47

Váhom					
Dolná Seč	5,76	Malé Vozokany	3,23	Topoľčany	7,76
Dolné Lefantovce	4,20	Malé Zálužie	6,19	Topoľčianky	4,41
Dolné Obdokovce	4,92	Malý Cetín	4,41	Tovarníky	2,25
Dolné Semerovce	10,39	Malý Lapáš	7,53	Tôň	4,58
Dolný Ohaj	4,03	Maňa	4,60	Trávnica	1,62
Dolný Pial	4,98	Mankovce	2,85	Trávník	6,12
Domadice	3,82	Marcelová	5,90	Trnovec nad Váhom	5,47
Drženice	6,71	Martin nad Žitavou	5,29	Tupá	4,76
Dubník	2,76	Martovce	6,06	Turá	1,85
Dulovce	5,86	Melek	3,11	Tvrdomestice	1,48
Dvorany nad Nitrou	2,67	Michal nad Žitavou	3,49	Tvrdošovce	3,46
Dvory nad Žitavou	4,19	Moča	4,09	Uhľská	6,67
Farná	3,49	Močenok	4,53	Úľany nad Žitavou	3,14
Gbelce	5,72	Modrany	8,29	Urmince	5,38
Golianovo	7,47	Mojmírovce	6,66	Veľčice	2,52
Hajná Nová Ves	5,73	Mojzesovo	3,81	Veľká Dolina	1,48
Hájske	5,04	Mudroňovo	10,00	Veľké Dvorany	3,06
Hokovce	6,21	Mužla	3,60	Veľké Chyndice	3,50
Holiare	3,30	Mýtné Ludany	4,86	Veľké Kosihy	3,27
Hontianska Vrbica	4,38	Nána	5,77	Veľké Kozmálovce	3,56
Hontianske Trst'any	4,32	Neded	4,56	Veľké Lovce	3,75
Horná Kráľová	5,74	Nemčice	4,75	Veľké Ludince	3,35
Horná Seč	2,50	Nemčiňany	6,63	Veľké Ripňany	4,80
Horné Chlebany	4,26	Nemečky	5,98	Veľké Turovce	3,93

Horné Lefantovce	4,20	Nesvady	4,16	Veľké Vozokany	5,39
Horné Obdokovce	2,77	Neverice	3,14	Veľké Zálužie	5,17
Horné Semerovce	7,63	Nevidzany	3,29	Veľký Cetín	2,31
Horné Štitáre	2,99	Nitra	8,52	Veľký Ďur	4,72
Horné Turovce	3,89	Nitrianska Blatnica	4,01	Veľký Kýr	3,04
Horný Pial	5,15	Nitrianska Streda	4,52	Veľký Lapáš	4,00
Hostie	2,89	Nitrianske Hrnčiarovce	4,85	Velušovce	4,42
Host'ová	0,00	Norovce	2,92	Vieska nad Žitavou	3,03
Host'ovce	5,30	Nová Dedina	1,82	Vinodol	4,36
Hrkovce	3,33	Nová Ves nad Žitavou	3,44	Virt	1,57
Hronovce	6,65	Nová Vieska	4,79	Vlčany	4,85
Hronské Kľačany	4,06	Nové Sady	3,02	Vlkas	0,71
Hronské Kosihy	4,06	Nové Zámky	8,68	Volkovce	3,00
Hruboňovo	3,83	Nový Tekov	6,73	Vozokany	7,20
Hrušovany	4,17	Nýrovce	3,52	Vráble	6,07
Hul	3,70	Obid	5,09	Vrbová nad Váhom	8,11
Hurbanovo	5,88	Obyce	3,47	Výčapy - Opatovce	3,56
Chľaba	3,27	Okoličná na Ostrove	5,24	Vyškovce nad Ipľom	4,35
Choča	4,00	Ondrejovce	4,46	Vyšné nad Hronom	0,00
Chotín	3,58	Oponice	5,45	Zalaba	5,68
Chrabrany	4,80	Orešany	5,74	Závađa	4,76
Imeľ	5,86	Palárikovo	4,12	Zbehy	6,79
Iňa	2,02	Paňa	4,14	Zbrojníky	3,11
Ipeľské Úľany	3,97	Pastovce	4,31	Zemianska Olča	6,21
Ipeľský	4,79	Patince	5,10	Zemné	3,56

Sokolec					
Ivanka pri Nitre	5,76	Pavlová	8,33	Zlaté Moravce	6,42
Iža	5,24	Pečenice	4,48	Zlatná na Ostrove	6,03
Jabľonovce	3,70	Plášťovce	5,42	Zlatno	3,64
Jacovce	4,98	Plavé Vozokany	6,03	Želiezovce	5,84
Jarok	2,77	Podhájska	3,82	Žemberovce	3,50
Jasová	3,20	Podhorany	3,35	Žemliare	8,57
Jatov	3,30	Podhradie	3,88	Žihárec	3,63
Jedľové Kostol'any	3,64	Podlužany	4,44	Žikava	2,77
Jelenec	5,67	Pohranice	5,06	Žirany	3,56
Jelšovce	4,19	Pohronský Ruskov	3,85	Žitavany	6,42
Jesenské	0,00	Poľný Kesov	1,80	Žitavce	5,00
Jur nad Hronom	3,00	Pozba	5,15		

Zdroj: SODB, 2001